

Kuva: Pixabay geralt-hands-4086847_1920.jpg

Kirjoittajat Jannica Slutbäck, Saana Halkola ja Teija Peltonen

Sote-ala ja ilmastovastuu – johtamisen seuraava askel

Useita maapallon planetaarisia rajoja on jo ylitetty. Tämä tarkoittaa, että luonto ei ehdi korjaamaan sitä vahinkoa, minkä ihminen toiminnallaan aiheuttanut. Tämän seurauksena ilmasto lämpenee, kuivuus lisääntyy, meret saastuvat ja luonnonvaraisia kasvi- ja eläinlajeja kuolee sukupuuttoon. Sote-alan palveluiden tuottamisesta aiheutuu merkittävä hiilijalanjälki ja tämän vähentäminen edellyttää välittömiä toimia sekä pitkän aikavälin suunnitelmia. Sote-alan palveluita ei voi enää suunnitella ympäristöä huomioimatta. Tulevaisuudessa ympäristövastuullisuuden tulisikin olla kiinteästi ja systemaattisesti mukana strategisessa suunnittelussa, eikä vain erillisenä velvoitteena.

Sote ei ole vain terveyden edistäjä, vaan myös merkittävä ympäristökuormittaja.

Sote-alan ympäristövaikutukset ovat tosiasia, jota ei voi enää ohittaa. Ala tuottaa 6,5 % Suomen hiilijalanjäljestä, tämä on samaa suuruusluokkaa, kuin lentoliikenteen päästöt Suomessa. Suurimmat päästöt syntyvät rakennusten energiasta, kuljetuksista ja palveluhankinnoista – asioista, joihin strategisella tasolla voidaan vaikuttaa, kun suunta ja tahtotila ovat selkeät. SOSTE ry:n selvityksen mukaan sotealalla ilmastomuutoksen hillinnän suhteen tehdyt toimet ovat jäljessä muilla sektoreilla tehtyihin toimiin.

WHO:n mukaan terveydenhuollon tehtävänä on kansanterveyden lisääminen ja ylläpito, tätä tehtävää toteutettaessa sen tulee minimoida ympäristöön haitallisesti vaikuttavat tekijät. Sairauksien ennaltaehkäisyyn kuuluu terveelliset elämäntavat kuten liikunta, kasvipainotteinen ruokavalio, lähiluonnosta nauttiminen, kierrätys ja energian säästö. Tällä ennaltaehkäisyllä voidaan vähentää sairastavuutta, samalla kun ne ovat kustannustehokkaita ympäristötekoja. Ympäristötoimet kuten uusiutuvat energian käyttö ja energian säästö, paikallisten toimijoiden suosiminen hankinnoissa, rakennus- sekä kaupunkisuunnittelu lisäävät osaltaan myös terveydenhuollon sietokykyä ilmastonmuutokselle.

Yhdessä kohti ympäristövastuullisempaa tulevaisuutta

WHO:n mukaan sote-alan ympäristövastuullisuus tarkoittaa laajaa vastuuta ympäristöstä ja yhteiskunnasta, ihmisistä ja tulevista sukupolvista. Palvelut tulee tuottaa kestävästi, mahdollisimman vähän ympäristöä kuormittaen sekä luonnonvaroja säästäen. Ympäristövastuullisuus saatetaan kokea eettisenä asiana ja tätä saattaa olla vaikea havaita sote-alan arjessa. Taustalla on kuitenkin EU:n sekä Suomen poliittista ohjausta ja lainsäädäntöä, jotka velvoittavat ympäristön huomioimisen päätöksenteossa.

“Ympäristövastuu ei ole pelkästään tahdon asia “

Vastuu ympäristön huomioimisesta kuuluu jokaisen työntekijän arkipäivään. Yksittäisen työntekijän rooli saattaa tuntua pieneltä, mutta yhdessä ja yhteistyöllä saadaan aikaan isoja muutoksia ja sotesektorin suuntaa käännettyä kohti ympäristövastuullisempaa toimintaa. Työyhteisössä muutos edellyttää johtajuutta, tukea ja motivointia. Meidän roolimme tulevaisuuden tekijöinä on merkittävä siinä, mihin suuntaan sotesektori kehittyy ympäristöasioiden suhteen.

Ympäristövastuullisuus voi olla myös taloudellista. Ekologisilla toimilla sotealalla voidaan säästää rahaa ja vähentää ympäristökuormaa. Konkreettinen esimerkki tästä on Varha:n alueella toteutettu interventio potilasruokahävikin vähentämiseksi, jonka vaikutuksesta ruokahävikkiä saatiin vähennettyä yli 30% ja ruokapalvelukustannuksiin saatiin 250 000€ vuotuiset säästöt. Vastaavia hankkeita Suomessa on useampia, joissa esim. sairaalassa aurinkoenergiaa hyödyntämällä tai ilmanvaihtoa ja valaistuksia automatisoimalla on paikallisesti saatu merkittäviä kustannussäästöjä.

Johtajan rooli kestävän sosiaali- ja terveydenhuollon rakentajana

Ympäristöasioissa esihenkilön työ on vaikuttamistyötä asennemuutoksen edistämiseksi sekä muutoksen johtamista. Vaikuttamistyötä tehdään moneen suuntaan; ylempään johtoon, esihenkilö-kollegoihin että työntekijöihin. Ympäristövastuullisuus tarkoittaa, että toimintaa kehitetään ja johdetaan niin, että palvelut voidaan tuottaa mahdollisimman vähän ympäristöä

kuormittaen. Ympäristövastuullisuudelle ei ole olemassa mittaria, sen toteutumista ei voida osoittaa arjessa. Ympäristövastuullisuus tulisikin olla mukana kaikessa toiminnassa - vain asian esiin tuominen lisää ympäristöasioiden näkyvyyttä ja merkityksellisyyttä.

“Tulevaisuuden hoitajat haluavat työskennellä arvojensa mukaisesti. “

Tämän hetken lapsia ja nuoria kiinnostavat ympäristöasiat enemmän kuin aikaisempia sukupolvia - juuri he ovat tulevaisuuden kollegoitamme. Tulevaisuuden sotessa työskentelee motivoituneita ja asiantuntevia hoitajia, hoitotieteen ammattilaisia. Hoitajia ohjaa vahvasti eettisyys ja arvot, tulevaisuuden arvoihin kuuluu ennen kaikkea ympäristö. Jo nykyhetkellä sekä lähitulevaisuudessa voimme tehdä merkittäviä muutoksia toimintatapoihin ympäristön näkökulmasta. Meidän tulee luoda juuri nyt se tulevaisuuden työympäristö, jossa on sekä imua ja pitovoimaa.

Vaikka ympäristökestävyyden parantamiseen on olemassa luontaisia kannustimia kuten kustannussäästöt, tarvitaan riittävä ohjeistus konserni- ja valtiotasolla. Imagoon perustuvien kannustimien luominen, sertifioinneista ja palkinnoista saatavat kannustimet, lisäävät muutoksenteon houkuttelevuutta, koska nämä nostavat myös yrityksen imagoa houkuttelevana työnantajana sekä yhteistyökumppanina.

Kuva: Pixabay geralt-school-3980940_1280.jpg

Ympäristövastuu alkaa johdosta

Ympäristövastuullisuuden toteutumisessa on viime vuosina tapahtunut edistymistä. Ympäristövastuullisuus on jo tunnistettu sotepalveluiden rakenteissa, mutta edelleen sen huomioiminen ei ole systemaattista toimintaa sotepalveluissa. Valtioneuvoston EKO-SOTE -selvityksen mukaan sotealan ympäristövaikutusten vähentäminen edellyttäisi paitsi vahvaa johtamista, ennen kaikkea kansallista ja koordinoitua ohjausta.

Miksi ympäristövastuullisuus ei näy sote-arjessa riittävästi?

Suomalaiset suhtautuvat ilmastonmuutokseen vakavasti ja pitävät ekologista elämäntapaa tärkeänä, mutta konkreettiset teot jäävät usein pieniksi tai symbolisiksi. Suhtautuminen ekologiseen elämäntapaan on ”myönteinen mutta passiivinen”. Ylikulutuksen nähdään olevan ongelma, mutta omaa kulutusta ei haluta muuttaa. Tämä synnyttää ristiriidan: arvot ovat vihreitä, mutta elämäntapa pysyy ennallaan. Ihmiset kannattavat ympäristön suojelua, kunhan se ei vaadi heiltä itseltään suuria muutoksia. Toivotaan, että ”joku muu” – yritykset, valtio, naapurit – tekee tarvittavat teot. Lisäksi epäily siitä, että muut eivät kuitenkaan toimi vastuullisesti, heikentää omaa motivaatiota. *”Miksi minä tekisin, jos muut eivät tee?”*

”Toteutuuko ympäristövastuullisuus sote-alalla – vai jääkö se puheiden tasolle?”

Sotepalveluissa toiminnan ydin on turvata potilaalle tämän tarvitsemat palvelut laadukkaasti ja potilasturvallisuutta noudattaen. Potilasturvallisuuden vuoksi toiminta tulee olla hygieenistä ja riskitöntä - terveydenhuollossa käytetäänkin paljon yksittäispakattuja ja kertakäyttöisiä tarvikkeita. Materiaalia myös ylikulutetaan potilasturvallisuuteen vedoten. Arjen työssä jatkuva kiire ja resurssien vähäisyys sekä henkilöstön saatavuuteen liittyvät haasteet johtavat siihen, että työ sotealalla on hyvin kuormittavaa. Samanaikaisesti organisaatioiden mittavat säästötoimet lisäävät henkilökunnan kuormittuneisuutta. Työ pitäisi tehdä laadukkaasti vähemmällä henkilöstöllä. Näiden yhdistelmänä arjen työ on usein perustyöstä selviytymistä. Arjen haasteiden keskellä ympäristöasiat jäävät toissijaisiksi, vaikka ne tunnustetaankin tärkeiksi. Ympäristövastuullisuuden edistäminen edellyttäisi kehittämistyötä ja tälle ei useinkaan ole aikaa.

”Ei kenenkään asia – vai kaikkien asia? “

Ympäristövastuullisuus ei välttämättä kuulu kenenkään toimenkuvaan, usein se koetaan ylimääräisenä veloitteena. Hyvätkään tavoitteet eivät välttämättä päädy käytäntöön. Suurimpana haasteena on, että ympäristövastuulliselle toiminnalle ei ole strategista ohjausta. Usein asiat vaan jäävät tekemättä. Ympäristövastuullisuuden toteutumattomuudelle on monia rakenteellisia syitä - myös monia mahdollisuuksia vaikuttaa tämän toteutumisen edistämiseksi. Meillä on tahtoa ja kykyä edistää ympäristövastuullisuutta työyhteisöissä, niin että tämä jatkossa kuuluu jokaisen työntekijän toimenkuvaan.

Asioihin voidaan vaikuttaa, kun suunta ja tahtotila ovat selkeät

Hyvinvointialueille siirtymisen myötä palveluita kehitetään ja yhtenäistetään. Näemme, että tässä tarjoutuu mahdollisuus ekologisesti kestävien toimintatapojen ohjaukseen, kehittämiseen ja uudistamiseen. Jotta muutosta saadaan toteutumaan, tulee ympäristövastuu nostaa strategiseen päätöksentekoon samalle tasolle taloudellisten ja toiminnallisten asioiden kanssa.

Ekologisten arvojen noudattaminen päätöksenteossa on taloudellisesti järkevää, ympäristöterveyden kannalta välttämätöntä. Samalla sitä voidaan käyttää yhtenä keinona vaikuttaa alan työvoimapulaan. Tähän tarvitaan arvojohtamista ja organisaatioiden vastuunkantoa ympäristöstä. Kun työntekijän eettinen ajatusmaailma kohtaa työnantajan kanssa, se lisää työntekijän hyvinvointia ja työssä jaksamista

Esihenkilöinä näemme päivittäin, miten terveydenhuollon arki rakentuu valinnoista, jotka vaikuttavat sekä tämän päivän potilastyöhön että tulevaisuuden terveyteen. Ympäristövastuu ei ole erillinen lisätehtävä, vaan osa perustehtäväämme: suojella ihmisten terveyttä myös pitkällä aikavälillä. Kun ympäristö kuormittuu, terveys kuormittuu – ja tämä näkyy väistämättä kasvavana palvelutarpeena.

On selvää, että terveydenhuollon ympäristövaikutukset ovat merkittäviä ja että niiden vähentäminen on välttämätöntä koko järjestelmän kestävyuden turvaamiseksi. Ympäristövastuu ei ole projekti, jonka voi siirtää syrjään kiireen keskellä, vaan strateginen johtamiskysymys, joka määrittää organisaation suunnan, resurssit ja vaikutukset pitkälle tulevaisuuteen. Ympäristövastuullisuus ei ole vain osa hyvää johtamista, se on osa terveydenhuollon ydintehtävää ja tulevaisuuden turvaamista. Se on investointi, joka vahvistaa organisaation toimintakykyä, vähentää riskejä ja rakentaa terveempää yhteiskuntaa. Ja mikä tärkeintä: muutos ei vaadi täydellisyyttä. Pienilläkin teoilla voidaan saada aikaan suuri vaikutus, kunhan päätämme toimia yhdessä ja johdonmukaisesti. Kun johto määrittää suunnan, me pystymme viemään sen käytäntöön – ja tekemään sen vaikuttavasti.

“Ympäristövastuullisuus ei vielä ole kiinteä osa kaikkea sote-toimintaa – mutta tulevaisuudessa siitä on tulossa sellainen. “

Blogissa on hyödynnetty ChatGPT ja Microsoft Copilot -tekoälyä lähteiden hakemiseen sekä ideointiin blogissa käsiteltävistä asioista.

LÄHTEET:

Dufva, M., Kiiski-Kataja, E., Lähdemäki-Pekkinen, J. (2026). Megatrendit 2026 - Sitran selvityksiä 251. Haettu osoitteesta https://www.sitra.fi/wp-content/uploads/2025/12/Sitra_Megatrendit_2026_Selvitys_web.pdf

Garcia-Kaartinen, T., Haapea, P., Pirinen, H. & Tuusjärvi, P. (2025). Ilmastonkestävää ja sopeutuvaa yksityistä terveydenhuoltoa kehittämässä. LAB FOCUS -blogi. Julkaistu 6.6.2025. Haettu 21.3.2026 osoitteesta: https://blogit.lab.fi/labfocus/ilmastokestavaa-ja-sopeutuvaa-yksityista-terveydenhuoltoa-kehittamassa/?utm_source=chatgpt.com

Hynönen, K. (2024). Ympäristövastuullisen elämäntavan taustatekijät - Syyt ja merkitykset omakohtaisissa kertomuksissa. Pro gradu –tutkielma, kasvatustieteiden tiedekunta. Luonto- ja kestävyyskasvatus. Lapin yliopisto. Haettu osoitteesta:
https://lauda.ulapland.fi/bitstream/handle/10024/65929/Hynonen_Kirsikka.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Ilmasto-opas (2025). Sosiaali- ja terveydenhuollon hiilijalanjälki koostuu useasta tekijästä. Tietoa ilmastonmuutoksesta toimialoille. Haettu 14.2.2026 osoitteesta <https://www.ilmasto-opas.fi/artikkelit/sosiaali-ja-terveydenhuollon-hiilijalanjalki-koostuu-useasta-tekijasta/>

Koljonen, T., Honkatukia, J., Maanavilja, L., Ruuskanen, O., Similä, L. & Soimakallio, S. (2021). Hiilineutraali Suomi 2035 – ilmasto- ja energiapolitiikan toimet ja vaikutukset (HIISI). Synteesiraportti - Johtopäätökset ja suositukset. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2021:26. Haettu osoitteesta:
<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/server/api/core/bitstreams/ce097382-523a-4eaf-ae79-96ab2ae5e734/content>

Pulkki, J., Wulff, P., Iivonen S., Alanko, L., Alhola, K., Frilander, O., Hiilamo, H., Meriläinen, P., Nissinen, A., Savolainen, H., Suomalainen, E. & Setälä, L. (2023). Ekologisesti kestävä sosiaali- ja terveydenhuolto. Selvitys kansallisesta tavoitteesta ja ohjausmekanismeista. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 2023:49. Haettu osoitteesta <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-491-0>

STM. (2023). Sosiaali- ja terveysministeriö. Ekologisesti kestävä sotien kansallinen ohjaus. (Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2023:49) Haettu osoitteesta: <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-491-0>

World Health Organization (2017). Environmentally sustainable health systems: a strategic document. Haettu 6.3.2026
<https://www.who.int/publications/i/item/WHO-EURO-2017-2241-41996-57723>

World Health Organization (2020). Health care without harm: Health care's climate footprint. Haettu 16.3.2026 osoitteesta: https://sustainability.emory.edu/wp-content/uploads/2020/06/HealthCaresClimateFootprint_090619.pdf